

Od obrazovky do chrámu

*Podčiarknutie niektorých aspektov sviatostí ako dôvodov, prečo multimediálne prenosy slávenia svätej omše sú určené pre **duchovné spojenie** so slávením, a nie pre **náhradu účasti** na slávení.*

Zaiste nie som sám, kto sa v obnovenej pastorácii v postpandemickej dobe stretá s problémom „zlenivenia veriacich“ – teda že im je jednoduchšie, pohodlnejšie, sledovať slávenie Cirkvi (najmä svätej omše) v televízore (resp. rádiu či na internete), než aby sa trochu obetovali a zúčastnili sa tohto slávenia osobne, v liturgickom priestore. Zdá sa mi, že za tento novodobý fenomén si v Cirkvi môžeme z veľkej miery my sami – jej pastieri, lebo sme pod rúškom pokrokovosti veľmi rýchlo naskočili na vlnu „živých prenosov“, než aby sme sa bili o možnosť „nezatvárať nám kostoly“. A tak sa musíme teraz pasovať s tým, ako vysvetliť ľuďom, po tom, ako sme ich naučili sedieť doma, aby sa nám vrátili do kostola. V tejto snahe je dôležité poukázať na niekoľko aspektov slávenia Cirkvi, ktorým ale musíme najprv sami dobre rozumieť.

Preto aj toto moje zamyslenie, ako ponuka na oživenie si už poznaného... Snáď nám všetkým pomôže vzbudiť pár nápadov, ako argumentovať nenahraditeľnosť účasti na slávení pre tých, ktorí tomu ešte dokonale nerozumejú.

Svätá omša je slávenie obety

Svätá omša sa istým spôsobom skladá z dvoch častí – z liturgie slova a liturgie Eucharistie –, ktoré sú navzájom tak úzko spojené, že **tvoria jediný úkon kultu**. Preto posvätný koncil dôrazne vyzýva duchovných pastierov, aby v katechéze starostlivo poučali veriacich, že sa majú zúčastniť na celej svätej omši, najmä v nedele a prikázané sviatky.¹

Tento citát z konštitúcie Druhého vatikánskeho koncilu (IIVK) poukazuje na slávenie svätej omše priamo ako na kult. Pod *kultom* sa všeobecne rozumie *prejavovanie úcty*, a to tak v profánom ako v náboženskom svete. Keď IIVK používa toto vyjadrenie, tak z presvedčenia, že svätou omšou naozaj vzdávame úctu a vďaku (εὐχαριστεῖν). A táto vďaka sa v prvom rade vzťahuje na *vďaku za obetu* Krista. *Katechizmus Katolíckej cirkvi* (KKC) v bodoch 1364-1365 hovorí:

Keď Cirkev slávi Eucharistiu, koná pamiatku Kristovej Veľkej noci a tá sa stáva prítomnou. Obeta, ktorú Kristus priniesol raz navždy na kríži, zostáva stále aktuálna: „Vždy, keď sa na oltári slávi obeta kríža, v ktorej bol obetovaný náš veľkonočný Baránok, Kristus“ (1 Kor 5, 7), uskutočňuje sa dielo nášho vykúpenia.“ Keďže Eucharistia je pamiatkou Kristovej Veľkej noci, **je aj obetou**.

Obetný charakter slávenia svätej omše je podľa mňa prvým aspektom, na ktorom by sme sa mohli pokúsiť niekomu vysvetliť dôležitosť *osobnej účasti* na svätej omši. Pretože ak sa jedná o sprítomnenie obety, tak buď som na tomto sprítomnení účastný ako aktér (osobne, angažovane, fyzickou a morálnou účasťou), alebo len ako divák (sledujúc túto obetu sprostredkovane – a v skutočnosti ani cez najmodernejšie technológie, nikdy nie v reálnom čase, ale kvôli prenosu s oneskorením...). A práve od tohto spôsobu účasti sa potom aj odvíja obsiahnutie **úžitkov omšovej obety**. Podľa Otta ich systematická teológia delí na tri skupiny: *fructus generalis* – všeobecný, ktorý je k dobru celej Cirkvi; *fructus specialis*, *ministerialis*, *medius* – teda zvláštny, ktorý je k dobru tým, za ktorých je aplikovaná

¹Konštit. *Sacrosanctum concilium* (SC) 56.

omšová obeta; a *fructus specialissimus, sive personalis* – teda osobný, ktorý k dobru tým, ktorí sa omšovej obety zúčastňujú ako **obetujúci** – teda kňazovi a spoluobetujúcim veriacim.² A práve o tento posledný úžitok prichádzajú tí, ktorí sa prinášania obety nezúčastňujú osobne, angažovane, ako spoluobetujúci.

Svätá omša je súčinnosťou krstného a služobného kňazstva

Z obetného charakteru svätej omše je zrejmé, že ten kto *obetuje* a kto *prináša obetu* (celebruje, predsedá) nie je tá istá osoba:

*Za nich ti prinášame túto obetu. Aj oni sami ti ju obetujú za seba i za všetkých svojich drahých, za svoje vykúpenie, za nádej na večnú spásu i za časné blaho...*³

Obetu svätej omše teda koná zidená Cirkev – *ecclesia* – **zhromaždenie** Božieho ľudu (*in actu efficiens*), ktoré ju prináša skrze svojho povereného (vysväteného) služobníka (*in persona Christi Capitis efficiens*). Toto rozlíšenie sa naplno prejavuje pri podstate obetného charakteru, ktorým je premenenie, a teda vyslúženie sviatosti Eucharistie, ktoré môže vykonať len ten člen Božieho ľudu, ktorý má služobnú účasť na Kristovej kňazskej moci⁴. No i tento služobník (kňaz) je súčasťou Božieho ľudu⁵, a preto on nie len vysluhuje, ale súčasne s Božím ľudom i prijíma vyslúženú sviatosť.

Je to teda Cirkev – ako Kristovo mystické telo (porov. *Ef 5,30*) –, ktorá určuje priebeh obety (cez svoje Magistérium) a ktorá udeľuje (*in Capitis sua*) svojim vyvoleným členom úlohu služobnej účasti na jedinom Kristovom kňazstve.⁶ Teda len v Cirkvi a pre Cirkev sa vysluhujú sviatosti.

Tu si dovoľím malú odbočku v kontexte nového slovenského vydania *Rímskeho misála*.

Bolí sme zvyknutí na iné slovné spojenia a vyjadrenia, než používame teraz. A občas sa nám stane, že máme vnútorné nepochopenie pre nové znenie. Ani to však nie je oprávnený dôvod na to, aby sme prekračovali svoje kompetencie a používali napríklad starú formu pre vyslúženie sviatosti Eucharistie.

Kňaz nesmie sláviť svätú omšu svojvoľnými textami modlitieb a sviatostnou formou, pretože to nie je jeho slávenie, ale slávenie Cirkvi, v ktorom kňaz je garantom jednoty, a teda i katolicity Cirkvi. Sme povinní zachovávať Cirkvou schválené formy sviatostí, pretože sviatosti nevytvárame my (kňazi), svojou svätosťou či silou viery, ale Kristus, na ktorého kňazstve máme služobnú účasť. Už 17. ekumenický *Koncil vo Florencii* (1439-1445) upozornil, že pri vyslúžení sviatosti sa nevyžaduje viera vysluhovateľa, pretože tú nahrádza a prevyšuje viera Cirkvi v mene ktorej vysluhovateľ koná, no o to viac sa dbá na jeho správny úmysel **konat' vo viere Cirkvi a ako koná Cirkev**.⁷ To že konáme *vo viere* Cirkvi vyplýva zo samotnej povahy nášho služobného kňazstva, no to aby sme konali *ako koná* Cirkev, na to si musíme dať aktuálne pozor. Tu nestačí habituálny úmysel, lebo spôsob, *ako koná* Cirkev sa mení rozhodnutím Magistéria, ktoré určuje spôsob kultu, a náš úmysel musí teda platiť na aktuálnu formu a jej použitie!

² OTTO, L.: *Dogmatika. VI. díl: De sacramentis*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1994, str. 108.

³ Prvá eucharistická modlitba, *Rímsky misál*.

⁴ Porov. KKC 1547.

⁵ Porov. konštit. *Lumen gentium* (LG) 11.

⁶ Porov. KKC 1553.

⁷ Porov. *Denzinger-Hünermann* (DH) 1312.

Teda i naše *vloženie sa* (aktívna účasť) na slávení obety svätej omše je vyjadrením správneho pochopenia našej účasti na Kristovom kňazstve a z neho vyplývajúce záväzky *služby pre Cirkev*.

Od prijímateľa sviatosti sa ale vyžaduje viera – preto IIVK nazýva sviatosti *sviatosťami viery*.⁸ A v tomto pohľade je prijímateľom sviatosti Eucharistie počas slávenia obety svätej omše celé zhromaždenie, zastúpené tak ordinovanými, ako i laickými veriacimi. Sväté prijímanie, ako akt prijatia sviatosti Eucharistie, je tak výsostným momentom slávenia svätej omše, v ktorom sa obetujúci spája s Obetovaným intímny (teda hlboko vnútorným, osobným) spôsobom. Z tohto určenia (*destinatio sacramentis*) je potom zrejmé, že len aktívnou osobnou účasťou na slávení svätej omše má možnosť každý jej obetujúci laický člen **uplatniť moc krstného kňazstva**, ktorého je súčasťou, a teda len osobná účasť na svätej omši je uplatňovaním tejto moci **a praktickým vyznaním viery**. Tento rozmer nemôže nahradiť ani prax duchovného prijímania počas sledovania prenosu slávenia svätej omše.

Takto chápané krstné a služobné kňazstvo, ako jednotlivé formy účasti na jedinom Kristovom kňazstve, pomáhajú potom i správne chápaniu sviatosti a vyhýbanie sa *sviatostnej mágii*, v ktorej napr. český teológ František Kunetka vidí veľké nebezpečenstvo súčasnej Cirkvi:

Pôsobenie sviatosti sa pripočítava tajomnej sile, ktorá sídli vo sviatostných elementoch a pôsobí sama v sebe. Pôsobenie milosti je tak pripočítané rítu, a nie Bohu.⁹

Toto nebezpečenstvo sme dnes schopní posunúť do novej dimenzie, že stačí „odsledovať“ slávenie svätej omše v pohodlí domova a aj tak obsiahnem z nej plynúcu milosť. Oproti tomu nás KKC ale učí, že:

Ak sa sviatosti **náležite slávia** vo viere, udeľujú milosť, ktorú naznačujú. Sú účinné, pretože v nich pôsobí sám Kristus: on krstí, on pôsobí vo svojich sviatostiach, aby udelil milosť, ktorú sviatosť naznačuje.¹⁰

Nemôžem ale očakávať účinok sviatosti, ak ju neprijímam. (O účinkoch duchovného prijímania by bola iná téma, ale tu stačí povedať, že ony nie sú sviatostnými účinkami. Duchovné prijímanie je často krát nesprávne označované za *duchovné sväté prijímanie*, čo vo veriach evokuje *iný spôsob svätého prijímania*. Nič také ale nejestvuje! *Sväté prijímanie* je akt prijatia sviatosti Eucharistie, ktorý je človek schopný vykonať len fyzicky.)

Svätá omša je budovanie spoločenstva

Iste nikomu netreba predstavovať encykliku sv. pápeža Jána Pavla II. *Cirkev žije z Eucharistie*. Hneď v úvode, ešte len v jedenástom bode encykliky pápež píše:

(Kristova) obeta je taká rozhodujúca pre spásu ľudského rodu, že ju Ježiš Kristus uskutočnil a vrátil sa k Otcovi až potom, keď nám zanechal **prostriedok, ako mať na tejto obete účasť**, akoby sme boli pri

⁸ Porov. SC 59. („*Vieru nielen predpokladajú, ale ju slovami a obradnými úkonmi aj živia, posilňujú a vyjadrujú. Preto sa volajú sviatosťami viery.*“ Týmto vyjadrením sa koncil vyhýba scholastickému deleniu na vysluhovateľa a prijímateľa, nakoľko hľadá na slávenie Cirkvi v globále, ale tým toto delenie nijako neruší a pri otázke potreby viery pre vysluženie a prijatie sviatosti je potrebné sa k nemu vracieť.)

⁹ KUNETKA, F.: *Úvod do liturgie svätosti*. Karmelitánské nakladateľství Kostelní Vydří 2001, str. 270.

¹⁰ KKC 1127.

nej prítomní. Každý veriaci tak môže mať účasť na tomto dare a neprestajne čerpať z tohto prameňa duchovné ovocie.¹¹

A v inom bode veľmi výstižne uvádza:

Mimoriadne zasadanie Biskupskej synody v roku 1985 identifikovalo práve v „ekleziológii spoločenstva“ ústrednú a základnú myšlienku dokumentov Druhého vatikánskeho koncilu. Cirkev putujúca na tejto zemi je povolaná udržiavať a napomáhať tak **spoločenstvo s Bohom** – Trojicou, ako aj **spoločenstvo medzi veriacimi**. Na tento cieľ jej slúži Božie slovo a sviatosti, predovšetkým Eucharistia, z ktorej Cirkev „stále žije a rastie“ a v ktorej zároveň vyjadruje samu seba. Nie náhodou sa výraz *communio* stal jedným z pomenovaní tejto vznešenej sviatosti (*communio* znamená prijímanie, ako aj spoločenstvo – pozn. prekl.).¹²

Toto „zároveň vyjadruje samú seba“ je ústredným motívom pre chápanie slávenia Eucharistie ako momentom budovania spoločenstva. Cirkev, zidená na slávenie svätej omše, pozostávajúca z jednotlivcov, je týmto samotným slávením zjednotená a pred svetom vyjadruje samú seba ako jednotné a pevné spoločenstvo spásy. V izolovanosti dnešnej doby je aj tento aspekt slávenia svätej omše dôležitý a zasluhuje si, dnes azda viac ako inokedy, patričnú pozornosť.

Odveká túžba človeka po spoločenstve¹³ je napĺňaná aj účasťou na svätej omši, kde človek pociťuje nie len prijatie spoločenstva Cirkvi, jej univerzalitu a rozmanitosť dimenzií (putujúca, trpiaca, oslávená), ale aj prijatie samotným Spasiteľom.

Záver

Už len z týchto troch aspektov, ktoré som sa pokúsil rozobrať (obeta, účasť na kňazskej moci a spoločenstvo) je zrejmé, že sledovanie slávenia svätej omše *cez živý prenos* nie je dostačujúce ako náhrada za osobnú účasť. To je dôvod, kvôli ktorému sa pri uvádzaní týchto prenosov (v ich úplnom počiatku) pripomínalo, že sú vysielané pre tých, ktorí sa z objektívnych dôvodov nemôžu osobne zúčastniť slávenia, a teda môžu byť *aspoň duchovne zjednotení* s prí-tomnou sláviacou Cirkvou.

Žiaľ, dnes sa toto upozornenie pri týchto prenosoch vytratilo, a tak sa možno aj našou nedôslednosťou medzi veriacimi vytvoril názor *zástupnosti*.

Je ale potrebné tento názor potláčať a pozývať k stále plnšej osobnej účasti na sláveniach Cirkvi.

SDLic. Mgr. Branislav Markovič, farár Oslany

¹¹ JÁN PAVOL II., enc. *Ecclesia de Eucharistia*, 11.

¹² Ibid, 34.

¹³ Porov. Gn 2,18.